

שמות שאין מובהקין. מאי — מה הדין? לא מכשירים אף בעדי מסירה, מטעם החשש שיבואו לסמוך עליהם!

לפי זה יש להקשות על לשון המשנה:

אי הכי — אם כך — אדתני סיפא — מה ששנתה המשנה בסופה: "לא הוזכרו [גיטין ושחרורים לפסול] אלא בזמן שנעשו בהדיוט". ומשמע, אבל הנעשים בפני דייני הערכאות כולם כשרים. קשה: הרי לפי תירוצך "בשמות מובהקין" גם באלו הנעשים בפני ערכאות יש לחלק. ואם כן, לפלוג — שיחלק התנא — וליתני — וישנה — בדירה — בדין הערכאות עצמו [שנחתם גט בפניהם], וכך יאמר: במה דברים אמורים — שניתן להכשיר גיטין אלו מכח עדי המסירה — רק כאשר החותמים נקראים בשמות מובהקין של עובדי כוכבים. אבל אם החותמים הם בעלי שמות שאין מובהקין — לא!

ומתרצת הגמרא:

הכי נמי קאמר — כך גם התנא התכוון לומר. דהיינו: במה דברים אמורים שבשרים: בשמות מובהקין. אבל בשמות שאין מובהקין — נעשה — נחשבים הם — כמי שנעשו — כשאר שטרי מכר שנעשו — בהדיוט, ללא דייני הערכאות — ופסולין

דף ד עמוד א]: מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו — שפסול. שאף על פי שאמר רבי אלעזר, שגט שאין חתומים בו עדים — כשר, לפי שעדי המסירה הם העיקר. מכל מקום הוא מודה, שאם חתמו בו עדים פסולים — פסול הוא מדרבנן. כי יש לחשוש שאם ישירוהו — יבואו לסמוך עליהם ולמסור בפניהם. והרי הם פסולים. ואם כן כאן, שחתומים עדים עובדים כוכבים בגט, לא תועיל שיטת רבי אלעזר מאומה!?

ומתרצת הגמרא:

הבא במאי עסקינן — כאן במה מדובר — בגוים בעלי שמות מובהקין של עובדי כוכבים שחתמו. ומאחר ואינו מצוי שיהודים יקראו בשמות כאלה, לפיכך אין לחשוש שיבואו לסמוך עליהם. שהרי כולם יודעים שעובדי כוכבים הם. (10)

ושואלת הגמרא: היכי דמי — אלו שמות נחשבים שמות מובהקין?

אמר רב פפא: שמותיהם של דייני עובדי כוכבים, כגון: הורמיו, ואבדינא, בר שיבתאי, ובר קירדי, ובאטי, ונקים אונא.

אך הגמרא מדקדקת:

משמע מדברייך: אבל אם החותמים הם בעלי

נשים. עד כאן לשונו.

ומבואר מדבריו שהשמות שהגמרא מזכירה כאן "הורמיו" וכו' אינם אלא שמות של דיינים מסויימים שהיו יודעים שדנים אמת. אך דיינים שאין להם חזקה זו פסולים!

10. כן מפרש רש"י. אך ראה ברבנו חננאל שמפרש אחרת, וזה לשונו: "שמות מובהקין [של אנשים] המתרחקין מדבר שקר ומקבלת שוחד. כגון פלוני ופלוני שהיו אותו הזמן במדה הזאת [כלומר שהיו מוחזקין לנהוג ביושר] וכו'. ואם לאו — בגיטי ממון פסולים וכל שכן בגיטי

וכו', כלל אינו מתייחס לגיטי נשים, אלא **אתאן** — בא להתייחס — **לגיטי ממון**. ואינו המשך לדברי רבי שמעון, כפי שסברנו מקודם. אלא הוא סיום דבריהם של חכמים הראשונים במשנה, המכשירים את כל השטרות העולים בערכאות של עובדי

הם. והטעם: משום שאנשים אלו אינם מקפידים על שם הטוב ואין נזהרים מלחתום בשקר. (11)

ואי בעית אימא — ואם תרצה [תירוץ אחר], **אומר: סיפא** — סיום המשנה "לא הוזכרו

הדמיון במשנה, לפי פירושו של רש"י, בין גיטין לשאר שטרות, אינו מובן. שהרי פסול שאר השטרות — [שטרי ממון] — שנעשו בהדיוט וללא עדי מסירה, הוא משום שלא איכפת להם לשקר ולאבד את אמינותם. ואילו פסול גיטי הנשים בשמות שאינן מובהקין, אפילו אם יש עדי מסירה, הוא מחשש שמא יבוא לסמוך עליהם.

ועוד קשה, שמתירין הגמרא במסקנא, שהסיפא [של המשנה] מדברת על גיטי ממון, משמע לכאורה שעד כה הבינה הגמרא שהסיפא מדברת על גיטי נשים ולא על גיטי ממון.

אכן, ראה בחדושי הרשב"א שמיישב את לשון הגמרא לשיטת רש"י. וכך הוא הפירוש: הרישא של משנתנו אינה מכשירה [לדעת רבנן את כל השטרות. ולדעת רבי שמעון חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים] אלא אם נעשו בשמות מובהקין של עובדי כוכבים. אבל שמות שאינן מובהקין — לא. **ואם כן המשנה מדברת דוקא בשמות מובהקין ועדי מסירה**. אך הסיפא האומרת "לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדיוט", זהו אף על גב שיש עדי מסירה ושמות מובהקין. ובכל זאת פסול משום שאנו חוששים שמא תלתה האשה עיניה בנכרי. או משום שגוזרים על גיטי נשים שנעשו בהדיוט ובעדי מסירה, משום שטרי ממון. ויש לפוסלם משום גזירה שמא יבוא לסמוך עליהם בלי עדי מסירה, כמו שכשעולים בערכאות, סומכין עליהם ללא עדי מסירה.

ועל זה הגמרא שואלת: מכיון שאתה מחזר

11. ומעתה, מן ההכרח לומר שסיום המשנה "שנעשו בהדיוט", אינו מתייחס לגיטין, [כפי שסברנו עד כה], אלא לשאר שטרות העומדים לראיה. אשר דוקא בהם יש לחלק בין אם נעשו בפני דיני ערכאות לבין אם נעשו על ידי הדיוטות. אך בגיטין, שצריך בהם "כריתות" — שוים הערכאות וההדיוטות של הגוים לפסול.

ולפי זה, כך היא הצעת המשנה: לא הוזכרו גיטי אשה על ידי חכמים לפוסלם — אלא כאשר החותמים הם בעלי שמות שאינן מובהקים. לפי שאז נעשים הם כשאר שטרות הנעשים בהדיוטות גוים. רש"י.

ולפי דבריו יוצא, שאם נעשו הגיטין בשמות מובהקין ובעדי מסירה, אפילו נעשו בהדיוט, כשרין. וכן היא דעת בעל המאור.

אכן, הרמב"ן הקשה על דבריו כמה קושיות [וראה גם דבריו במלחמות ה', שחלק על בעל המאור]. ראשית, שבכל מקום שהתלמוד מקשה **ליפלוג וליתני**, כוונתו בזה, שאף שגם החלוקה הנזכרת במשנה נכונה היא, מכל מקום היה על התנא לומר חלוקה אחרת. אבל לפי פירושו של רש"י כאן, הרי הגמרא מקשה על דין המשנה, שאינו מובן. שאם מדובר בשמות מובהקין, אם כן אפילו נעשו בהדיוט — כשרין הם. ואם מדובר בשמות שאינן מובהקין, אם כן גם כשנעשו בערכאות — פסולין. ולפיכך, הלשון "ליפלוג וליתני" אינו מתאים לשאלת הגמרא כאן. והיה על הגמרא לשאול זאת בדרך של תמיהה ובירור.

ועוד, מוסיף הרמב"ן ומקשה, הרי עצם

ומביאה הגמרא ברייתא הנמצאת בתוספתא של מסכת זו [פרק א הלכה ט], אשר בה מבוארת מחלוקתם של חכמים ורבי עקיבא, כפי שאמרה רבי שמעון לחכמים שבצידין. וכן מובאת שיטתו של רבן שמעון בן גמליאל בעניין גיטי נשים ושחרורי עבדים.

כוכבים כגון שטרי מכר⁽¹²⁾ והכי קאמר — וכך אומרת המשנה: לא הוזכרו בבית המדרש גיטי ממון דפסולים — שהם פסולים — אלא בזמן שנעשו בגוי הדיוט, שאינו מקפיד על שמו הטוב ולא איכפת לו לחתום בשקר.

הגמרא שעד כה לא פירשנו את הסיפא על גיטי ממון. אלא שהגמרא אומרת, שאם נרצה להעמיד את הסיפא בגיטי ממון, אם כן אין היא מדברי רבי שמעון שבא לחלוק על חכמים, או שנקט זאת כדוגמא לגיטי נשים, לומר שדינם כשנעשים בשמות שאין מובהקין כגיטי ממון שנעשו בהדיוטות. אלא שהיא המשך לדברי חכמים הבאים לחלק בדיני שטרי הממון. ולבאר שלא הוכשרו שטרות אלו שנעשים ע"י עובדי כוכבים, אלא אם כן נעשו ע"י ערכאות. אבל אם נעשו ע"י הדיוטות, הרי הם פסולין. ומכל מקום, גם מלכתחילה הבנו שמדובר על שטרי ממון.

12. וכפי שנתבאר למעלה טעמם, לפי שעצם הקנין נעשה על ידי המעות, והשטר לא בא אלא לראיה בעלמא, ואילולי שנתן את הכסף בפניהם לא היו מרעים את עצמם לכתוב שטר שקר. ורק כאשר נעשו על ידי הדיוטות, שאינם חוששים על שמם הטוב, פסולין. רש"י.

וראה ברבינו קרשקש שמבאר את מהות הפסול, בשטרות שנעשו ע"י הדיוטות. שאם לא היו עדי מסירה, הרי הם פסולים לגמרי, ואפילו לגבות על ידם מנכסים בני חורין אינו יכול. אך אם היו עדי מסירה, אז אף על פי שמנכסים משועבדים אינו גובה, מכל מקום יכול לגבות על ידם מנכסים בני חורין. לפי שעדי המסירה מעידים ששטר זה הוא אמת. וכמו שרביא אומר להלן בהמשך העמוד לגבי שטרא פרסאה. וכן היא שיטת ר"י בתוספות (דיבור המתחיל: לא נחלקו).

לדעת על שטרות שנעשו אצל נכרים, מתי כשרים ומתי פסולים, והינך אומר: בערכאות כשר ובהדיוט פסול! ליפלוג וליתני — תחלוק בדין הערכאות עצמם וכך תאמר: במה דברים אמורים בשמות מובהקין. אבל בשמות שאינן מובהקין לא.

ומתרצת הגמרא, שזוהי אכן כוונת המשנה. ומה שאומרת הסיפא "לא הוזכרו וכו'", אין כוונתה לחלק בין ערכאות להדיוטות. אלא זוהי רק דוגמא הבאה ללמד שבערכאות עצמם לא הכשירו אלא בעדי מסירה ובשמות מובהקין. אבל שמות שאין מובהקין — אפילו אם יש עדי מסירה — לא, שמא יבוא לסמוך עליהם. ונעשו בזה כשאר שטרות הנעשים בהדיוט, שפסולין אפילו בעדי מסירה משום גזירה — שמא יבוא לסמוך עליהם.

ומסיים הרשב"א, שאף שאת דין הפסול של שאר שטרות שנעשו ע"י עובדי כוכבים עדיין לא שמענו, שפסולים אפילו בעדי מסירה, מטעם גזירה משום בלא עדי מסירה. ואם כן יוצא שהתנא תלה דבר הנשנה בדבר שעדיין לא נשנה. יש לומר שהתנא רצה להשמיענו דרך אגב דין נוסף, שבשאר שטרות גוזרים אפילו כשנעשה בעדי מסירה ובשמות מובהקין, משום שמא יבוא למסור בלא עדי מסירה. והרי זה תואם לכלל האומר "בא ללמד ונמצא למד". כלומר, שדין שאר שטרות בא ללמד על גיטי נשים, ונמצא למד לעצמו.

ובאשר לקושיית הרמב"ן השלישית, מתירין הגמרא במסקנא, מבאר הרשב"א, שאין כוונת

החכמים, פוסלים בשאר שטרות, הוין מגיטי נשים ושחרורי עבדים — שכשרין.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף אלו גיטי נשים] אינן כשירין אלא במקום שאין ישראל חותמין על השטרות — לפי שאין העובדי כוכבים מניחים להם לחתום. וממילא, כולם יודעים שהחותמין הינם עובדי כוכבים⁽¹⁵⁾ ולא יבואו לסמוך עליהם.

תניא: אמר רבי אלעזר ברבי יוסי: (13) כך אמר רבי שמעון לחכמים בצידן: לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים על כל השטרות העולין בערכאות של עובדי כוכבים. [ושניהם מסכימים] שאף על פי שהותמיהן עובדי כוכבים — כשרים, ואפילו גיטי נשים ושחרורי עבדים. (14) כמה כן נחלקו? לא נחלקו אלא בזמן שנעשו בהדיומ. שרבי עקיבא מכשיר, אפילו בשאר שטרות.

ובאמת אפשר לומר, שאף לדעתו חכמים פסלו שטרי הדיוטות עובדי כוכבים לגמרי, אפילו אם יש עליהם עדי מסירה. ומה שכתב רש"י הטעם, לפי שאינם מקפידים על אמינותם, אשר מזה דקדק הרא"ש שבעדי מסירה הם מועילים, אין כוונתו לכך. אלא שרש"י רק כותב את עיקר החילוק בין ערכאות להדיוטות. שדייני הערכאות מקפידים לשמור על אמינותם, וההדיוטות אינם חוששים לזה כלל. ולפיכך פסולים שטרי ההדיוטות גם בשמות מובהקין בלא עדי מסירה. וממילא פוסלים אותם אף בעדי מסירה, משום גזירא שמא יבואו להכשירם אף בלי עדי מסירה, כמו בערכאות. ועיין שם, שכתב דרך נוספת לבאר את דברי רש"י.

13. כתב הרשב"א: כלומר, להביא ראיה לדבריו.

14. אלא שזה כדינו ואלו כדינם. שטרי ממון כשרים אפילו בשמות שאינן מובהקין ובלא עדי מסירה. לפי שאין הערכאות מרעים את עצמם ודינא דמלכותא דינא. וגיטי נשים ושחרורי עבדים כשרים רק בשמות מובהקין ועדי מסירה. וראה ברשב"א ביאור המשך דברי הברייתא.

15. ואין גוזרים על מקום שאין ישראל חותמין משום מקום שישראל חותמין, לפי שאין האנשים מחליפים בין המקומות, כמבואר להלן

אבל הרא"ש (בסימן י) מדייק מדברי רש"י, שפסול זה אינו אלא כפסול הערכאות בלא עדי מסירה. ואינו גובה בהם ממשועבדים אלא מבני חורין. אבל אם היו עדי מסירה, הרי זה גובה אפילו מנכסים משועבדים. וכן פירש רש"י בהדיא את דברי רבא להלן בהמשך העמוד לגבי שטרא פרסאה, שמדובר שחתמו עליו פרסיים ופסול משום שאין לו קול. אך אם חתמו עליו ערכאות עצמם, אז יש קול וגובה גם מנכסים משועבדים, אפילו בלא עדי מסירה. וכפי שמוכח בגמרא להלן (דף יט עמוד ב), מזה שכאשר הביאו לפני רבא שטר פרסיים שנעשה ע"י ערכאות של עובדי כוכבים, היה גובה עדות משני עדים גוים זה שלא בפני זה, במסיח לפי תומו [בדרך של סיפור ולא במהלך חקירה]. ואז היה גובה על ידו אפילו מנכסים משועבדים. ורק כאשר החתומים עליו הינם הדיוטות אינו גובה אלא מבני חורין.

והנה, הרא"ש הקשה על שיטת רש"י מדברי חכמים שבברייתא המובאת להלן, שפסלו גיטי ממון שנעשו ע"י הדיוטות, גם כאשר יש עדי מסירה. [וההוכחה: לפי שאם נאמר שמדובר ללא עדי מסירה, לא נמצא כל טעם להבין את שיטת רבי עקיבא בברייתא המכשיר שטרי הדיוטות.

ואולם ראה בפני יהושע שכותב, שבלשון רש"י אין שום הכרח לפרש כהבנת הרא"ש.

אבל במקום ישראל חותמין על שטרות — אם כן, אף בשמות מובהקין של עובדי כוכבים — לא מכשירים גיטין אלו. לפי שאם נכשיר אותם, יבואו להכשירם גם בשמות שאינם מובהקים.⁽¹⁶⁾

ומקשה הגמרא:

מקום שאין ישראל חותמין נמו ליגזור — גם כן נגזור — אטו — משום — מקום ישראל חותמין, ונפסול שם את הגיטין שנחתמו על ידי עובדי כוכבים. וכעין שגזרנו על שמות מובהקין [שאינן בהם חשש], משום שמות שאינן מובהקין?

ומיישבת הגמרא:

יש להבדיל בין החלפת שמות להחלפת

מקומות. שמא בשמא — שם מובהק בשם שאינו מובהק — מחליף — דרכם של האנשים להחליף ולטעות ביניהם. אבל אתרא באתרא — במקום במקום [מקומות שבהם מניחים ליהודים לחתום עם מקומות שבהם אין מניחים] לא מחליף — לא יבואו לטעות ולהחליף! ולפיכך, אין לגזור על מקום שאין ישראל חותמין. וגיטין שנחתמו שם על ידי עובדי כוכבים ונמסרו בפני עדי מסירה יהודים — הרי הם כשרים.

ומספרת הגמרא: רבינא סבר לאכשורי — להכשיר — שטרות שנעשו בכנופיאתה דארמאי — מקום שמתקבצים בו באופן עראי חשוביהם של הגוים לדון ולשפוט, שלא על פי ציווי המלך — על סמך דברי משנתנו.⁽¹⁷⁾

זאת לחכמים, אלא בא לחלוק הוא על רבי שמעון בדעת חכמים. ואם כן היה צריך רש"י לומר, [במקום "שאתם"], "שהם מכשירין".

ואין לומר שדברי רשב"ג מצוטטים על ידי רבי שמעון, והינם המשך של דבריו הקודמים. ורשב"ג אמר זאת לחכמים החולקים על רבי עקיבא. שהרי הם לא היו בדורו, אלא בדור שלפניו.

אמנם הרש"ש כותב שפירוש זה דחוק הוא. ולדעתו רשב"ג מתייחס לחכמים החולקים על רבי שמעון, שהיו אומרים "חוץ מגיטי נשים וכו'". והוא סובר כדעת חכמים שבמשנתנו.

17. לפי שהוא סבר, מאחר ושיבתם היא בפרהסיא — לעין כל — לא יבואו להרע את עצמם — להעיד בשקר או לקבל עדות שקר. ריטב"א.

וראה בחתם סופר שמפרש שרבינא סבר כמו התירוץ השני של הגמרא מקודם, שהסיפא של

בגמרא. אבל במקום ישראל חותמין — אפילו אם נעשו בשמות מובהקין — פסולין. לפי שאנו גוזרים על מובהקין משום שאינם מובהקין. כי בשמות עלולים בני האדם להחליף זה בזה. רשב"א.

וראה במהר"ם שף, שמדברי רבן שמעון בן גמליאל יש להוכיח שהוא חולק גם על ערכאות ולא רק על הדיוטות. כי אם נאמר שהוא מודה שבערכאות כשרים. אפילו במקום ישראל חותמין, היה לו לרבי אלעזר ברבי יוסי לומר "לא נחלקו רבי עקיבא וחכמים ורבן שמעון בן גמליאל", כיון ששלושתם שוים בדין זה. ומזה שהזכיר רק את רבי עקיבא וחכמים, מוכח שרשב"ג מדבר גם על ערכאות.

16. וזה לשון רש"י: [כך אמר רשב"ג לחכמים]: "כלומר, אף אלו גיטי נשים שאתם מכשירין, אימתי הן כשרים וכו'". וראה ברש"ש שהלשון אינו מדוקדק, שהרי רשב"ג לא אמר

אמר רבא: האי שטרא פרסאה — שטר חוב שכתבוהו בלשון פרסי⁽¹⁹⁾ וחתמו בו פרסיים [גויים] הדיוטות — דמסריה ניהליה — שמסרו לו [למלוה] — באפי שהדי — בפני עדים — ישראל. אם אינו פורע לו חובו — הדין הוא: מגבינן ביה — גובים על ידו

אמר ליה רפרם: והרי ערכאות תנן — שנינו במשנתנו⁽¹⁸⁾ ודוקא אם נעשה בפני דייני עובדי כוכבים הקבועים על פי צו המלך, שאינם משקרים מפני אימת המלך — כשר. וממשיכה הגמרא בעניין שטר הנכתב בלשון עובדי כוכבים אך נמסר בפני עדי ישראל:

הרי"ף, וזה לשונו: "ולא ידענא פירושא דמילתא, אי נחת לפרש טעמא דערכאות משום דסתם ערכאות לא מקבלי שוחד. אבל כנופיא דארמאי חיישינן דלמא מקבלי שוחדא ומסהדי שיקרא. או בעי למימר דוקא ערכאות דידיעא לן דהני לא מקבלי שוחדא. עיין שם.

וזה לשון הרמב"ם (בפרק כז מהלכות מלוה ולווה הלכה א): "והוא שיהיו עשויין בערכאות שלהם. אבל במקום קבוץ פליליהן בלא קיום השופט שלהם לא יועילו כלום". ומוסיף עוד: "וכן צריכין שיעידו עדי ישראל על אלו העובדי כוכבים שהן עדי השטר, ועל זה השוטר או השופט שקיים עדותן, שאינן ידועים בקבלנות שוחד". וראה בשלטי גיבורים (אות ב) שדעתו לא היתה נוחה מתוספת זו של הרמב"ם וכתב עליה: "ולא מסתבר לי, דאם כן נפל פיתא בבירא [נפל הלחם לבור], דמי [יהיה מוכן] להעיד עליהם בזה. אלא מסתבר שסתם ערכאות אינם מקבלים שוחד".

ואם כן מבואר, שלדעת הרמב"ם אכן צריכים עדות ברורה על אלו הערכאות שאינם מקבלים שוחד. אך השלטי גיבורים סובר שכל עוד לא יצא עליהם קול שמקבלים שוחד, מוחזקים הם בנאמנותם.

19. רש"י מפרש שעשאוהו בלשון פרסיים וחתמו פרסיים עליו. וראה ברא"ש (סימן י) [שדבריו כבר הובאו לעיל אות יב] שהקשה על שיטת רש"י. ומה שתירץ את דבריו בספר תורת גיטיין.

המשנה מדברת על גיטי ממוזן, והינה המשך של דברי חכמים [ולא של רבי שמעון]. ומאחר וכנופיאתה זו, אף שאין לה דין ערכאות ממש, מכל מקום אינם הדיוטות. לכן סבר רבינא שיש להכשירם, כי חכמים לא פסלו בסיפא, אלא כשנעשו אצל הדיוטות.

ורפרם, שהקשה עליו מהרישא של המשנה, דעתו היא כמו התירוץ הראשון של הגמרא מקודם. שהסיפא אינה מדברי חכמים כלל, אלא היא סיום דברי רבי שמעון. ולפי זה חכמים לא הזכירו שטר הנעשה בהדיוטות כלל, אלא רק ערכאות. ובה פסלו גיטי נשים והכשירו שאר שטרות, אך לא בכנופיאתא.

18. הנמוקי יוסף מביא בזה את לשון הרמ"ה האומר, שהערכאות, מלבד היותם ממונים בפקודת המלך וברשותו, כמו כן מוחזקים הם שאינם מקבלים שוחד כדי לעוות את הדין. אבל אם חשודים הם בקבלת שוחד, או שהם מקבלים עדים שאינם נאמנים, הרי הם פסולים. ואפילו גוי אחד נאמן לערער את אמינותם. שהרי ההלכה היא שבן נח נהרג ע"פ עדותו של עד אחד וע"פ דיין אחד בלבד. וסיים שם הנמוקי יוסף, שכן נראית גם דעתו של הרי"ף. שהרי"ף כתב: "ודוקא ערכאות דלא מקבלי שוחדא". [וראה בקרבן נתנאל (סימן י) שכתב, שמשלשון המגיד משנה (פרק כז מהלכות מלוה ולווה הלכה א) ושו"ת הריב"ש (סימן קמג) נראה שכן היתה גירסתם בגמרא].

אבל הרא"ש (בסימן י) הסתפק בפירוש דברי

מנכסי הלווה בני חרי(20) — [שהם] בני חורין שאינם משועבדים לאיש.

ושואלת הגמרא: והא — והרי — לא ידעי

— אין הם [עדי המסירה] יודעים — למיקרא — לקרוא פרסית. ואם כן, לא ידוע להם מה כתוב בשטר, (21) וכיצד יוכלו להעיד בעתיד על הלוואה זו.

התורה והשטר הינו שטר טוב. וראה באיילת השחר.

20. הריטב"א מדייק מכאן שרבא פסק כרבי אלעזר, שעדי מסירה כרתי, אף בשאר שטרות [ולא רק בגיטין]. ומזה הקשה על שיטת הרי"ף (דף מו עמוד א בדפי הרי"ף), הפוסק כרבי אלעזר רק בגיטין.

ומתירן הריטב"א ששטרות הנעשים בהדיוט ובעדי מסירה כשרים הם מן הדין. וכל החשש הוא, שמא ירעו עצמם וישקרו. אך כאן, שמסרו בפני עדי ישראל, יש בזה הודאה [של המתחייב] שהם חתמו אמת. ואם כן, כשר השטר לגמרי מצד עצמו ולא משום עדי המסירה.

ומוסיף עוד, שאפילו לרבי מאיר, שעדי חתימה כרתי, יועיל כאן שטר זה, לפי שהוא כשר. [וראה מה שהקשה על זה בחזון איש, המובא באות הקודמת]. וראה מה שכתב בזה בציוני הריטב"א ציון 475.

21. בחדושי רבי עקיבא איגר מקשה, לשם מה צריכין העדים לדעת לקרוא את הכתוב בשטר, הרי אם מכירין אם את השטר [בטביעות עין וכדו'], די בזה להעיד שזהו השטר שנמסר בפניהם. ואנחנו נברר עתה מה כתוב בשטר.

וציין שם לדברי הר"ן בפרק ב על דברי הגמרא (דף יט עמוד ב), שהעדים צריכין לקרוא את מה שכתוב בשטר. שהטעם המבואר לזה בגמרא הוא, כיון שעדי מסירה כרתי, לכן צריך שהם עצמם יקראו. ומכל מקום, בתירוץ אחד כותב שם הר"ן, שאף אם לא קראו העדים את השטר, והאשה נישאה על ידו, הרי זו אינה

והנה, גם הריטב"א פירש על שטרא פרסאה שעשאוהו הדיוטות, וכיון שיש עדי מסירה כשרים, הרי שמעו את הודאת הלווה, ולכן אפשר לגבות עם השטר מנכסים בני חורין.

וראה בספר חזון איש (סימן פז סעיף קטן כב), שתמה בזה. הרי אפילו אם נסבור [כשיטת רש"י וספר החכמה המובא בהג"א], שעובד כוכבים כשר לעדות מן התורה, וכל פסולו אינו אלא משום חשש משקר. מכל מקום אם חשוד הוא לשקר, אין עדותו נחשבת עדות כלל, גם כשאומר אמת.

וביותר קשה לפי המבואר בדברי הריטב"א, ששטר זה כשר אף לשיטת רבי מאיר, שעדי חתימה כרתי. ומדוע, הרי ללא עדי המסירה לא ניתן לדעת את כשרותו כלל.

ולשיטת תוספות (לעיל דף ט עמוד ב), שגוי הינו פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו אחיו, ודאי נחשב גט זה מזויף מתוכו, ואם כן פסול הוא אפילו לפי רבי אלעזר. וכתב החזון איש, שלחומר הקושיא, הדבר צריך רב!

ועיין עוד שם בהמשך דברי החזו"א, שגם יש להקשות לשיטת המכשירין עכו"ם לעדות מן התורה, לפי שאינם פסולין, אלא רק חשודים הם לשקר. מאי עדיפותם על עדים יהודים פסולים העוברים עבירות לתיאבון. וכל שכן כאשר מעדיין עדות שקר. ואף שבעשיית השטר אין הם מרעים את עצמם, מכל מקום אין זה בגדר עדות, אלא זוהי רק חזקא דעלמא.

וכן מקשה החזו"א על שיטות אלו, מקושיית הגמרא לעיל (דף י עמוד ב) על שטר מתנה: "...במאי קני ליה בהאי שטרא והא שטרא חספא בעלמא". ומדוע, הרי לשיטתם עכו"ם כשר מן

ועונה הגמרא: **בדידעי** — מדובר שהעדים יודעים לקרוא פרסית. ושוב שואלת: **והא בעינא** — והרי צריכים אנו שיהיה — **כתב** על גבי קלף מעובד במי עפצים⁽²²⁾ **שאינו יכול לזייף**. וליכא — ואין, שהרי קלפי הפרסיים אינם מעובדים בעפצים. ובגלל זה, ניתן למחוק את הסכומים הכתובים בהם ולהשאיר את החתימות. ואחר כך לכתוב שוב בשקר סכום גדול.

ועונה הגמרא: **כאן מדובר בדמחרר** — בשחזר וכתב בשורה אחרונה עניינו של שטר.

אלא שיש להקשות: **אי הכי** — אם כך — שנתקיימו כל התנאים המכשירים את השטר, שיגבו על ידו **ממשעבדי** — ממשועבדים — **נמי** — גם כן?! ומדוע רבא אמר שגובים עמו רק מנכסים בני חורין?

ומתרצת הגמרא: שטר זה **לית ליה קלא** —

ועונה הגמרא: **והא בעינא** — והרי צריכים אנו שיהיה — **כתב** על גבי קלף מעובד במי עפצים⁽²²⁾ **שאינו יכול לזייף**. וליכא — ואין, שהרי קלפי הפרסיים אינם מעובדים בעפצים. ובגלל זה, ניתן למחוק את הסכומים הכתובים בהם ולהשאיר את החתימות. ואחר כך לכתוב שוב בשקר סכום גדול.

ועונה הגמרא: **כאן מדובר — בדאפיצן** — בקלפים שעובדו אותם, ואינם יכולים להזדייף. ושאלה נוספת: **והא בעינא** — והרי צריכים

צריכה עתה לצאת מבעלה השני. [כלומר שעל אף שלא קראוהו, הגט לא נפסל]. והיינו משום, שמאחר ושמעו את הבעל אומר לה הרי זה גיטך, אע"פ שלא הבינו את הכתוב בשטר, הרי הם עדי מסירה על הגט. וכיון שבידו לגרשה, הרי זה גט טוב ונקראים הם עדי מסירה. [וראה ברמ"א בשלחן ערוך סימן קלז סעיף ג]. ונשאר שם בצריך עיון.

ומכל מקום, בדברי רבי עקיבא איגר מתבאר, שמה שאמר רבי אלעזר עדי מסירה כרתי, היינו שעיקר העדות שיוכלו להעיד אח"כ עדי המסירה, היא על פי מה שהכירו את השטר בטביעות עין. שזהו השטר שנמסר בפניהם. ועל פי זה ידונו הבית דין על הכתוב באותו שטר. ומבאר המנחת יהודה שלפי זה מובנת קושיית הגמרא, שכתב זה יכול להזדייף הוא, אשר בגלל זה לא נוכל לסמוך על הכתוב בו, כיון שאפשר למחוק ולזייף.

ואילו היינו אומרים שעדי המסירה צריכים לזכור את לשון השטר, אז לא היינו חוששים

לזייף, כי ניתן היה לברר את הכתוב עם עדי המסירה. אך משאלת הגמרא מוכח שאינם צריכים לזכור את הכתוב, אלא רק להכירו בטביעות עין, שזהו השטר שנמסר בפניהם.

22. לפי שקלף המעובד בעפצים, משחיר בשעת העיבוד, ולאחר מכן, אם ימחקו את הכתוב ויחזרו ויכתבו שנית, יהיה רישומו ניכר. ולפיכך אי אפשר לזייפו.

23. יש מפרשים: ומכיון שלא חזר — כל השטר נפסל [כן היא שיטת הרא"ש המובאת בטור חו"מ סימן מד]. אכן, הראשונים [רשב"א, ריטב"א, ר"ן ועוד] תמהו, הרי גם אם אינו חוזר מעניינו של שטר, אין לפסול אלא [רק] שיטה אחרונה. שהרי פסול שיטה אחרונה אינו אלא משום שהעדים מרחיקין שיטה אחת מן הכתוב. ולכן, אם לא חזרו בשיטה זה מעניינו של השטר, אין לפסול אלא את הכתוב באותה שיטה. וראה גם רשב"ם בבא בתרא (קסב עמוד

אחד. והיו חתומין בו שני אנשים שנקראו לוקוס ולוס. והכשרנו אותו על פי עדי מסירה.⁽²⁴⁾ ודוקא שמות אלה — לוקוס ולוס — שהינם שמות גוים מובהקים] — הכשרנו, משום דלא שכיחי — שלא מצויים — ישראל דמסקי בשמהתייהו — שנקראים בשמות אלו. ולפיכך לא יביאו לסמוך עליהם בתור עדי מסירה. אבל שמהתא אחרני — שמות אחרים של גוים, שאינם מובהקין — דשכיחי — שמצויים — ישראל דמסקי בשמהתייהו — ויש לחשוש שיבואו לסמוך עליהם — לא!

ומקשה הגמרא על רבי יוחנן מברייתא:

איתיביה — יש להקשות [מתוספתא בפרק ו משנה ו] — גיטין הבאים ממדינת הים ועדים חתומים עליהם — אף על פי ששמותיהן [של העדים] בשמות עובדים כוכבים — הרי הם כשרין אפילו ללא עדי מסירה. מפני שרוב ישראל שגרים בחוץ לארץ, שמותיהן בשמות עובדי כוכבים. ומדוע הכשיר רבי יוחנן רק בשמות לוקוס ולוס:

אין לו קול בין הבריות. לפי שבשטר רגיל — היהודים החתומים בו — הם המפיצים ומפרסמים את עניין ההלוואה והקרקעות שנשתעבדו בעקבותיה. אך בשטר זה, שנחתם על ידי גוים, נבצר מהלוקח [הבא לקנות קרקע מהלווה], מלדעת את עניין השעבוד. ולכן אין גוים ממנו את הקרקע שקנה וגוים רק מקרקעות בני חורין, הנמצאות בחזקת הלווה עצמו.

וממשיכה הגמרא בעניין שמות עובדי כוכבים:

בעי מיניה — שאל ממנו — ריש לקיש מרבי יוחנן:

עדים החתומין על הגט — שבא ממקום אחר בארץ ישראל. ושמותן בשמות עובדי כוכבים, ואין אנו יודעים אם הם עובדי כוכבים או יהודים. מהו הדין — האם הניתן להכשיר גט זה על פי עדי מסירה. או לא?

אמר ליה: עד היום לא בא לידינו גט כזה — שמות עובדי כוכבים כתובים בו, אלא רק

א ראש העמוד).

ופירושו הרשב"א והריטב"א בשם רבינו מאיר, ששאלת הגמרא על רבא היא, איך היה מגבה על פי מה שנכתב בשטר זה, אפילו ממה שנכתב בשיטה אחרונה מבלי שנכתב למעלה. והרי צריך לחזור בשיטה אחרונה רק על מה שנכתב בגוף השטר. וכאן, מכיון שלא חזר, הריהי פסולה.

מטעם מזויף מתוכו, שאינו אלא מדרכנן, לכן הסתפק ריש לקיש אם יש להכשירו מספק, כי יתכן שהחותמים הם יהודים כשרים. אבל לפי רבי מאיר, שהספק הוא על פסול דאורייתא, אין צד להכשירים.

אמנם, בתוספות (דיבור המתחיל: עדים החתומים) מבואר, שהספק הוא גם לפי רבי מאיר. ואת דעתם יש לפרש, שהצד שהעדים החתומים על הגט הינם נכרים הינו צד רחוק. לפי שהנכרים אינם רגילים לחתום על גיטי ישראל. ולפיכך, יש צד לחלות שעדים יהודים חתמוהו ולהכשירו גם לשיטת רבי מאיר.

24. מדברי רש"י משמע, שמפרש ששאלת ריש לקיש היא, לשיטת רבי אלעזר הסובר עדי מסירה כרתי. ומבאר המנחת יהודה שיטתו, שלפי רבי אלעזר מכיון שכל הפסול הוא רק